

بقیعی در گذر تاریخ

بقیع در گذر تاریخ

قبرستان بقیع از جمله مکانهایی است که نزد افکار مسلمانان از اهمیت و قداست ویژه ای برخوردار بوده و هست. در فاجعه تخریب قبور بقیع به دست عوامل متحجر وهابی قلوب همه مسلمانان متاثر شد و موجی از اعتراض را در بین مسلمانان جهان به همراه داشت. در ادامه این نوشتار تاریخچه بقیع و فاجعه تخریب قبور بقیع بیان خواهد شد.

لغت:

بقیع در لغت به زمین گسترده و بزرگی گویند که دارای درخت باشد که یکی از آنها، بقیع غرقد است. غرقد، نام درختی است که در آن محیط بوده است، گرچه بعدها آن درختان را کردند، ولی اسم آن باقی ماند و این زمین، معروف به بقیع الغرقد شد.

مساحت

این قبرستان از زمان رسول خدا صلی الله علیه وآله تا کنون باقی است و حدود ده هزار نفر از یاران پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله را در خود جای داده است. بقیع، زمین مستطیل شکلی در شرق مدینه است که 100 در 150 متر بوده، ولی بارها توسعه پیدا کرده است. برخی آن را در اصل 80 در 80 متر دانسته اند که بعدها با اضافه شدن حش کوکب و... به آن، به 150 در 100 متر رسید.

آغاز

ابورافع می گوید: رسول خدا صلی الله علیه وآله در صدد تهیه مکانی برای دفن یاران خود بود و جاهای مختلفی را در اطراف مدینه ملاحظه کرد تا آن که به بقیع الغرقد رسید و فرمود: به من دستور داده شده که این مکان را قرار دهم.

اولین مدفن در بقیع

از برخی روایات، استفاده می شود که اولین کسی که در بقیع دفن شد، عثمان بن مظعون بود؛ همان گونه که از حضرت امیرمؤمنان علی علیه السلام روایت شده که اولین کسی که در بقیع دفن شده، عثمان بن مظعون و پس از او، جناب ابراهیم علیه السلام، پسر پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله بود. از برخی روایات نیز فهمیده می شود که اولین کسی که در بقیع دفن شد، اسعد بن زراره بود. او به هنگام ساخت مسجد النبی، از دنیا رفت. ممکن است گفته شود که اولین کسانی که در بقیع دفن شدند، از مهاجران، عثمان بن مظعون و از انصار، اسعد بن زراره بوده است، و یا آن که گفته می شود که اسعد بن زراره، در بقیع دفن شد؛ پیش از آن که آن مکان، به عنوان قبرستان عمومی، در نظر گرفته شود.

وقفی نبودن بقیع

بقیع، یک زمین وقفی نیست؛ چون ملک کسی نبوده است و وقفیت، فرع ملکیت است؛ و پس از تصمیم برای دفن، مردم درختان آن را کردند و عده ای هم آمدند و برای خود در آن خانه ساختند. بنابراین جلوگیری وهابیون از بازسازی بقیع تحت عنوان وقف بودن بقیع، بهانه ای بیش نیست، علاوه بر آنکه خصوص امامان بقیع در خانه شخصی عقیل بن ابی طالب دفن گردیدند.

فضیلت بقیع

بقیع به خاطر قدوم مبارک رسول خدا صلی الله علیه وآله و ائمه معصومین علیهم السلام و دفن چهار تن از امامان علیهم السلام و سایر مؤمنان، شهیدان و نیکان، دارای شرافت زیادی است. ابو جحر اسلمی از رسول خدا صلی الله علیه وآله، چنین روایت کرده است: کسی که در مکه یا مدینه بمیرد، مورد حساب واقع نگردد و مهاجر به سوی خدا محسوب شود و روز قیامت، با اصحاب بدر محشور می شود هم چنین از رسول خدا صلی الله علیه وآله، چنین روایت شده است که روز قیامت، هفتاد هزار نفر از بقیع، بی حساب راهی بهشت می شوند؛ در حالی که صورت آنها چون ماه شب چهاردهم، می درخشد.

نزول یک آیه در بقیع

سیوطی از انس روایت می کند که دو آیه قَانَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا. إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا در بقیع نازل شد.

پیامبر اکرم (ص) و بقیع

رسول خدا صلی الله علیه وآله، به قبرستان بقیع می رفت و مشغول دعا می شد و برای مردگان، طلب رحمت و آمرزش می کرد. علاوه بر این، آن حضرت هر پنجشنبه، به همراه عده ای از مردم، به بقیع می رفت. از این رو، فقیهان ما، فتوای مستحب بودن زیارت قبور را داده اند. علاوه بر این، گاهی پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله، آخر شب به تنهایی به بقیع می رفت و برای اهل بقیع، دعا می کرد. جالب اینجاست که جایگاه ایستادن رسول خدا صلی الله علیه وآله در بقیع، کنار قبور فعلی ائمه بقیع بوده است. جعفر خالد بن عوسجی، نقل می کند که شبی در گوشه خانه عقیل بن ابیطالب، مشغول دعا بودم که امام صادق علیه السلام از کنارم عبور کرد و می خواست به سمت عریض برود که فرمود: این جایی که ایستاده ای، جایگاه شبانه رسول خدا صلی الله علیه وآله در بقیع بوده است و می دانیم که اهل بیت علیهم السلام، در خانه عقیل به خاک سپرده شدند.

هم چنین در برخی روایات، از حضور رسول خدا صلی الله علیه وآله، در شب نیمه شعبان در بقیع و نیز از سجود رسول خدا صلی الله علیه وآله در بقیع، نماز رسول خدا صلی الله علیه وآله در بقیع، خواندن نماز باران در بقیع و دعای آن حضرت در آنجا مطالبی نقل شده است. سلمان فارسی نیز مهر نبوت رسول خدا را در قبرستان بقیع دید. برخی روایات نیز از زبان رسول خدا صلی الله علیه وآله در قبرستان بقیع نقل شده است که برخی از آنها در فضیلت امیرمؤمنان علی علیه السلام و امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است.

بقیع و عترت پیامبر (ص)

امیرمؤمنان علی علیه السلام، یک شب در بقیع، درباره اسرار حرف ب بسم الله الرحمن الرحیم، تا طلوع فجر سخن گفت و به پایان هم نرسید. محل نماز حضرت فاطمه سلام الله علیها در قبرستان بقیع، مشخص بود. شیخ صدوق سفارش می کرد که پس از زیارت امامان بقیع، در مسجدی که در آن جاست و گفته می شود که مکانی است که حضرت فاطمه سلام الله علیها در آن نماز گزارده اند، دو رکعت نماز بخوانید. ظاهراً مقصود، همان بیت الاحزان است که در نزدیکی قبور امامان بقیع بوده است و وهابیان آن را تخریب کردند. بیت الاحزان حضرت فاطمه سلام الله علیها را باید خانه اسرار آن حضرت نامید. این جا، جایی بود که حضرت علی علیه السلام آن را برای حضرت فاطمه سلام الله علیها ساخته بود و آن حضرت با حسنین علیهما السلام، در آنجا حضور می یافت و تا شب، به گریه می پرداخت.

امامان بقیع نیز درباره بقیع، گفت و گوهایی دارند که تفصیل آن در جای خود آمده است.

عنایت مسلمانان به زیارت بقیع

عالمان شیعه و سنی در کتاب های خود، مردم را به زیارت قبرستان بقیع ترغیب نموده اند. علاوه بر فقیهان و عالمان بزرگ شیعی، شخصیت هایی از اهل سنت چون عبدالکریم بن عطاء الله مالکی، محمد بن شربینی، بکری دامیاطی، فاکهی، نووی، غزالی، صالحی شامی و... به آن تصریح کرده اند.

آداب زیارت قبور ائمه بقیع(ع)

مستحب است که برای این زیارت، سه کار انجام شود؛ غسل، زیارت و خواندن هشت رکعت نماز (برای هر امام، دو رکعت).

بنا به تصریح برخی از مراجع بزرگوار، ادب زیارت حکم می کند که برای زیارت ائمه در قبرستان بقیع، با پای برهنه و بدون کفش وارد شوند و زیارت کنند.

پیراستن حرم امامان بقیع(ع)

مسلمانان از دیرباز، اقدام به بازسازی و ساختن گنبد برای شخصیت های بزرگ اسلامی کردند که گنبد سبز پیامبر و گنبدهایی که در عراق، ایران، سوریه و... وجود دارند، شاهد این مطلب هستند و تنها وهابیان، به خاطر تحجر و کج فهمی، با این کار مخالفت کرده اند.

یکی از کسانی که اقدام به ساخت گنبد بر مزار امامان بقیع علیهم السلام نمود، ابوالفضل اسعد بن محمد بن موسی قمی اردستانی مجدالملک است. او در آخر قرن پنجم، کشته شد. هم چنین الناصر لدین الله، خلیفه عباسی، در سال 560 ق. اقدام به تعمیر گنبد امامان بقیع علیهم السلام کرد و نیز ابوطالب عبدالله بن حسین بن میرزا رفیع الدین حسینی مرعشی نیز اقدام به تعمیر و بازسازی حرم امامان بقیع نمود.

در دوره قاجاریه، محمد بن علی امین السلطنه، اقدام به نهادن ضریحی از فولاد بر روی قبور نمود. او قصد داشت ضریحی نقره ای نیز برای آنها قرار دهد که مانع کار او شدند.

سید علی قطب هزار جیبی نیز آخرین ضریح فولادی را که در اصفهان ساخته شده بود به مدینه برد و با زحمت و سه سال معطلی در جده، بر قبور مطهر ائمه بقیع علیهم السلام نهاد که این ضریح نیز در سال 1343 ق. توسط وهابیان از جا کنده شد و قطعاتی از آن، تا سال 1385 ه.ش بر دیوار شهدای احد وجود داشت.

مرحوم سید محسن امین می نویسد: سلطان عبدالمجید عثمانی که گنبد قبر مطهر پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله را ساخت دستور داده بود که برای امامان بقیع نیز گنبدی همانند گنبد پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله بسازند؛ ولی با مخالفت برخی از اهل مدینه مواجه شد. غیر از قبور مطهر امامان بقیع، بیت الاحزان، قبر حلیمه سعدیه، قبور دختران و همسران پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله، قبر مالک و قبور عمه های پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله نیز دارای گنبد بودند که همه آنها توسط سلفیان تخریب شد.

فاجعه تخریب بقیع

همانگونه که گفته شد مسلمانان از آغاز، به قبور بزرگانشان توجه داشتند و بر فراز آنها، گنبدهایی می ساختند که از جمله آنها، گنبد قبر مطهر رسول خدا صلی الله علیه وآله است که از اول تا کنون، بوده است. مزار بزرگان و امامان بقیع علیهم السلام نیز از این قاعده مستثنی نیست. ابن جبیر (قرن 6) در سفرنامه خود، بقیع را به زیبایی توصیف کرده، از گنبد زیبا و بسیار بلند ائمه بقیع، یاد کرده است. پس از او، ابن بطوطه نیز همان توصیف را دارد.

سمهودی نیز از گنبد ائمه اهل بیت علیهم السلام، به عنوان گنبد با عظمت و بلند یاد کرده

است؛ اما جریان واپس گرا و متحجر وهابی، در 8 شوال سال 1344ق. اقدام به تخریب آن نمود و به احساسات میلیون ها نفر از مسلمانان، توجهی نکرد. جالب این جاست که آنها اقدام به نگهداری از لباس ها و اسباب منزل، خانه، شمشیر و تخت خواب آل سعود نموده اند و از آثار یهودیان مدینه نیز تا کنون محافظت کرده اند؛ ولی آثار رسول خدا و اهل بیت او علیهم السلام را خراب کردند!!

عکس العمل مسلمانان در تخریب بقیع

تخریب بقیع، با عکس العمل شدید مسلمانان و به ویژه شیعیان جهان مواجه گردید. مسلمانان ایران، عراق، قفقاز، آذربایجان، ازبکستان، ترکمنستان، قزاقستان، تاتارستان، ترکیه، افغانستان، چین، مغولستان و هندوستان، در برابر این مسئله موضع گیری؛ کردند دولت و مجلس آن روز ایران نیز در این زمینه، موضع گیری رسمی کرد. هم چنین فقیهان و بزرگانی چون آیه الله العظمی سید ابوالحسن اصفهانی، آیه الله شیخ محمد خالصی و آیه الله شهید سید حسن مدرس، این اقدام را محکوم کردند.

در کنفرانس کشورهای اسلامی، مرحوم شیخ محمدحسین کاشف الغطاء، سید امین حسینی مفتی فلسطین، و سید محمدتقی طالقانی (آل احمد) نماینده آیه الله العظمی بروجردی در مدینه، شرکت کردند. هم چنین مراجع و بزرگانی دیگری مانند آیات عظام حاج شیخ عبدالکری حائری، حاج آقا حسین قمی، سید محسن حکیم، سید هبة الدین شهرستانی و امام خمینی قدس سرهم، در این مورد موضع گیری کردند و امام خمینی در این زمینه، نامه ای خطاب به شاه عربستان نگاشت.

اجساد جاویدان

بدن سالم 2 تن از فرزندان امام جعفر صادق علیه السلام پس از گذشت بیش از 1000 سال از وفاتشان در بقیع دفن شده است.

یکی از آنان، اسماعیل بن جعفر علیه السلام است که قبر ایشان پیش از درب اصلی فعلی قبرستان بقیع بوده است. به هنگام ایجاد خیابان ابوذر که امتداد آن به بقیع رسید مجبور به نقل جسد علی و جعفر شدند که به هنگام خاک برداری، قبر ویران گردید و جسد سالم ایشان یافت شد که به درون قبرستان بقیع منتقل و در ضلع شرقی شهدای حره، دفن شد. علامت قبر ایشان، پس از مدتی توسط وهابیان برداشته شد!

علی بن جعفر عریضی، فرزند دیگر امام صادق علیه السلام است که تا دوره امام جواد علیه السلام زنده بود. قبر ایشان در عریض یکی از روستاهای اطراف مدینه منوره و نزدیک به منطقه احد قرار داشت که اینجانب به زیارت آن رفته بودم، و چند سال پیش، عوامل مزدور وهابیت، اقدام به تخریب قبر ایشان نمودند؛ ولی بنا به شهادت برخی از موثقین مثل حجة الاسلام والمسلمین شیخ حسن راضی از علمای احساء و حجة الاسلام والمسلمین شیخ حسین رضوانی مسئول وقت دفتر نمایندگی بعثه مقام معظم رهبری در مدینه با جسد سالم ایشان مواجه شدند که با انتقال جسد مطهرشان به قبرستان بقیع، نزدیک قبور اهل بیت علیهم السلام دفن گردید.